

Nestátní aktéři v mezinárodním systému: jak poznáme padouchy?

Non-state Actors in the International System:
How Do We Recognize the Bad Guys?

MIROSLAV PLUNDRICH

University of West Bohemia in Pilsen, Czech Republic

E-MAIL

plundrim@kap.zcu.cz

ORCID

<https://orcid.org/0000-0002-8839-2525>

ABSTRACT

Non-state actors represent equal partners, viable competitors, and/or serious enemies in the current international system. Their specific position depends on how their behaviour in the system is perceived by states, international organizations, and civil society. The behaviour itself can be positive or negative. However, a closer look at the field of non-state actors will show that it is not easy to identify who the good and bad guys among them are. This is due to the fact that we are not living in a black-and-white world, or a black-and-white international system. For this reason, this study has the ambition to present a new approach to identifying bad guys, i.e., negative non-state actors in the international system.

KEYWORDS

non-state actor, non-state armed actor, negativity, negative action, violation, international system

DOI

<https://doi.org/10.32422/cjir.9>

ÚVOD

I přesto, že nestátní aktéři představují z dlouhodobého hlediska v mezinárodním systému staronový fenomén, tak po nahlédnutí do literatury zjistíme, že v sociálních vědách narostl zájem o jejich výzkum ve velké míře až v devadesátých letech 20. století. V tomto období totiž jejich role, počet, akceschopnost a význam začaly narůstat. Především se však mnohým nestátním aktérům podařilo transnacionalizovat, resp. získat mezistátní přesah ve svém působení, a to zejména v kontextu změn v mezinárodním uspořádání (konec studenové války), fenoménu globalizace, odbourávání všemožných bariér a nástupu nových technologií. Transnacionalizací nestátní aktéři daleko více než kdy dříve zefektivnili svoje možnosti a pozice v mezinárodním systému, čímž se pro státy stali rovnocennými partnery, obstojnými konkurenty a/nebo závažnými nepřáteli (SRV. NAPŘ. JOSSELIN – WALLACE 2001, CLAPHAM 2009).

Dnes se konkrétní pozice nestátních aktérů *de facto* odvíjí od toho, jak jejich chování v systému vnímají státy, mezinárodní organizace a občanská společnost, přičemž samotné chování může být pozitivní nebo negativní.¹ V kontextu vnímání chování nestátních aktérů převládá dlouhodobě konsenzus, že o nestátních aktérech – např. o aktivitách humanitárních společností typu Červeného kříže smýšlíme spíše pozitivně a označujeme je za hrdiny, neboť pomáhají lidem v obtížných situacích. O jiných pak negativně – např. o Armádě božího odporu vedenou warlordem Josephem Konyem, který se ve středovýchodní Africe dopouštěl setrvale od devadesátých let minulého století brutality na tamním obyvatelstvu, ve svých řadách hojně využíval dětské vojáky, nechal unášet dívky a ženy, podílel se na ilegálním obchodě se slonovinou a pašoval diamanty a zlato (FABER 2017: 1–22). Takové aktéry vnímáme jako padouchy v mezinárodním systému a predátory společnosti.

Bližší pohled však ukáže, že aktéři, o kterých bychom v první chvíli smýšleli v negativním duchu, mohou vykazovat i pozitivní přínos – a naopak aktéři, o kterých smýšlíme pozitivně, mohou vykazovat i negativní aktivity. Prvním příkladem by mohla být mafie či některé skupiny organizovaného zločinu. Už totiž Susan Strangeová (1996: 110–111) v devadesátých letech 20. století uvedla, že Cosa Nostra sice ohrožuje autoritu státu, ale současně dokáže vytvářet alternativní model vládnutí: na jedné straně vykonává

činnosti, které jsou státem považovány za trestné, na straně druhé má tato organizace sama o sobě mnoho charakteristik státní správy a svým příz-
nivcům dokáže zajistit klíčové veřejné statky včetně služeb, jako je vzdělá-
ní či zdravotní péče. Příkladem druhým mohou být nevládní humanitární
organizace. Na tuto situaci např. upozorňuje Jonathan Goodhand v knize
Aiding Peace? The Role of NGO's in Armed Conflict. Goodhand (2006) ukazuje,
jak zásahy a intervence humanitárních organizací v zemích zasažených
konfliktem mohou poškozovat místní komunity kupř. tím, že se zdražují
produkty první pomoci, dochází ke zvětšování černého trhu a tzv. válečné
ekonomiky; dále přítomnost movitých mezinárodních nevládních organi-
zací může přispívat k růstu cen a tlaku na růst mezd. Právě tyto příklady
ukazují, jak nelehké je identifikovat hrdiny a padouchy. Zkrátka nenachá-
zíme se v černobílém světě, resp. v černobílém mezinárodním systému.

Tento problém – tj. „kdo je padouch a kdo hrdina“ – je těžištěm ná-
sledujícího textu a promítá se do základní výzkumné otázky: Jak lze mezi
nestátními aktéry identifikovat padouchy? Respektive, co dělá z nestátních
aktérů² negativní hráče v systému? Cílem textu je zjistit, jakým způsobem
a na základě jakých znaků lze identifikovat ryzího padoucha, tedy čistého
negativního nestátního aktéra. S cílem vytvořit operacionální definici čis-
tého padoucha provedu kvalitativní syntézu dostupných dat ze základní
a sekundární literatury, ale zároveň z empirických dat o nestátních akté-
rech. Budu zjišťovat, kteří z nich jsou vnímáni negativně, proč a na zákla-
dě jakých činností. K syntéze bude využita především literatura týkající se
nestátních ozbrojených aktérů (NOA)³ a skupin organizovaného zločinu
(SOZ).⁴ Tyto skupiny jsou dlouhodobě označovány a považovány za nega-
tivní, neboť např. podkopávají státní autoritu, ohrožují princip suvereni-
ty, legitimacy a rovněž identity (BEREZCKI 2017: 15–16). Prostřednictvím syntézy
a analýzy dat následně vytvořím operacionální definici čistého padoucha.
Ta bude mít kumulativní charakter, neboť bude zahrnovat několik znaků.
Ty nám společně pomohou přímo v praxi rozlišovat a určit míru negativity
konkrétního vybraného nestátního aktéra.

Tento text je rozdělený do tří částí. V první kapitole zmapuji stáva-
jící literaturu a stručně představím dosavadní výzkum nestátních aktérů
(zejména NOA a SOZ), přičemž se zaměřím především na to, proč, na zá-
kladě čeho a v jakých oblastech bývají označováni za negativní. Na zákla-
dě uvedeného pak ve druhé kapitole sestavím kumulativní operacionální

definici ryziho negativního nestátního aktéra. Následně ve třetí kapitole budu demonstrovat její použití na dvou vybraných aktérech. Jmenovitě se bude jednat o Islámský stát, ve vymezeném období 2014–2019, který dlouhodobě patří mezi mezinárodně odsuzovaná džihádistická uskupení; dále pak o Hizballáh od roku 2011 do roku 2019, který sám o sobě představuje *sui generis*⁵ nestátního aktéra. V závěru dojde k vyhodnocení výzkumu v rámci položené výzkumné otázky.

ANALÝZA STÁVAJÍCÍ LITERATURY A EMPIRICKÝCH DAT O NESTÁTNÍCH AKTÉRECH: HLEDÁNÍ NEGATIVNÍCH ASPEKTŮ

V počátcích výzkumu nestátních aktérů v devadesátých letech 20. století věnovali badatelé pozornost kontextu vnitrostátních konfliktů a problematice slabých států, resp. úpadku státnosti, a dále pak jejich vlivu (narušování) na stabilitu ekonomického systému. Autoři jako např. Van Creveld (1991) či John Arquilla a David Ronfeldt (1996) ukazovali, jak aktivní boj tzv. nestátních ozbrojených aktérů prohlubuje vnitrostátní slabost, když narušuje monopol legitimního vládnutí. V téže době ekonomická liberálka Susan Strangeová (1996) ve své knize *The Retreat of the state* upozornila na hrozbu nahrazení autority státu skupinami organizovaného zločinu. Za příklad takových skupin uváděla italskou mafii, japonskou jakuzu, čínské triády či kolumbijské drogové kartely. Následně na případu Cosa Nostry demonstrovala problematiku vytváření tzv. kontra vládního modelu nestátními aktéry (STRANGE 1996: 110–111). V praxi to znamená, že nestátní aktér vykonává činnosti, které jsou daným státem považovány za trestné, avšak na druhou stranu má taková nestátní organizace sama o sobě mnoho charakteristik státní správy. I přesto, že to může znamenat pozitivní přínos pro lokální komunity, tak z pozice státu dochází opět k zpochybnění státního monopolu. Mimo uvedené se Strangeová současně shoduje s výše zmíněnými autory, když tvrdí, že nestátní aktéři začali získávat na razanci díky fenoménu globalizace. Ta jim umožnila se propojit a započít intenzivní vzájemnou kooperaci. Došlo k vytvoření celosvětových sítí nestátních aktérů (např. organizovaného zločinu), čímž stoupl jejich vliv vedle vnitrostátního i v mezinárodním politickém a ekonomickém systému.

Tento mezistátní přesah a hrozby z něj vyplývající se jednoznačně potvrdily počátkem 21. století v souvislosti s ozbrojenými útoky z 11. září 2001. V kontextu těchto útoků došlo k značnému posunu vnímání

negativního chování nestátních aktérů. Od uvedeného data totiž můžeme v politické, akademické a mediální debatě pozorovat důraz věnovaný na tři „negativní“ fenomény: *terrorismus*, *radikalismus* a *extremismus*. Je sice pravdou, že terorismus a teroristické skupiny společně s konceptem tzv. násilného extrémismu představují již dlouhodobě samy o sobě širokospektrální oblasti výzkumu, nicméně právě s přechodem do 21. století se začaly tyto fenomény více využívat k výzkumu a popisu různých nestátních skupin. Ty své motivace změnily z omezených cílů na neomezené či retribuční s vidinou odměn v jiném světě a pro dosažení svých cílů se začaly uchýlovat k nevybíravému násilí (především využití strachu, útlaku atd.) na civilním obyvatelstvu.⁶ Dokonce samotná struktura takových skupin se přeměnila. Vznikly sítě tajných buněk, které skupinám umožnily mnohem větší akceschopnost, čímž se staly nebezpečnějšími (NYE 2004: 206–208).⁷ Teroristické události z 11. září 2001 toho byly důkazem. Teroristické skupiny jako téma následně ve srovnání s jinými nestátními skupinami značně převládly v politické (válka proti teroru, boj proti terorismu se stal jednou z nových agend NATO atd.) i akademické agendě, neboť se začalo debatovat o jejich potenciálu ohrozit bezpečnost systému jako celku. Tím je myšlena taková situace, kdy nestátní aktér může svojí činností destabilizovat či ochromit nejen lokální komunitu a oblast, jednotlivé státy či region, ale i mezinárodní systém jako celek. Příkladem by mohla být koordinovaná série teroristických útoků směřovaných na důležité strategické body (elektrárny atp.).⁸ Koneckonců sám Henry Kissinger (2004) ve svém textu *America's Assignment: What will we face in the next four years?* uvedl, že teroristické útoky z 11. 9. 2001 byly pro USA novou výzvou a že právě terorismus se stal hrozbou pro globální ekvilibrium. Dunne (2009) terorismus považuje dokonce za ideologickou výzvu pro systém a státy.

Současně s potvrzením globální akceschopnosti nestátních aktérů přišla poptávka po jejich typologiích a klasifikacích, potřebných především ke stanovení adekvátních protiopatření (tzv. *counter-policy*), a dále nutnost rozšíření bezpečnostních studií a dalších podoborů mezinárodních vztahů o nastíněnou problematiku. Za autory věnující se typologii a klasifikaci nestátních „negativních“ aktérů lze uvést např. Stefena Maira (2003), Baraka Mendelsohna (2005), Ulricha Schneckenera (2007), Phila Williamse (2008), Meirava Mishali-Rama (2009), Ersela Aydinliho (2015) anebo Erana Zohara (2016). Tito výzkumníci *de facto* ukotvili a rozpracovali dvě výše zmíněné (základní) skupiny nestátních aktérů působících v systému

negativně – *nestátní ozbrojení aktéři a skupiny organizovaného zločinu*.⁹ Tyto typologie nám skutečně slouží především ke kategorizaci zkoumaných aktérů. Další autoři pak preferují rozdělení aktérů na základě sledování jejich společných atributů, další dle náboženského vyznání či na základě etnicity a jiní v návaznosti na jejich politické cíle a profilaci.¹⁰ Každopádně, obě skupiny zahrnují takové nestátní aktéry, kteří (jak je z děl patrné) svým působením v systému zejména narušují koncept právního státu, ovlivňují socio-ekonomické vztahy ve společnostech, státech i v mezinárodním systému atd. Výzkum jejich konkrétních rolí v systému se promítá např. v dílech významných teoretiků různých směrů oboru mezinárodní vztahy. Když bychom např. srovnali nejnovější díla Josepha Nye¹¹ (liberalismus), Stephena Walta¹² (realismus) anebo konstruktivistů jako Thomase Pankratze a Hannse Matiasaka,¹³ tak zjistíme, že zkoumají dopad činností *negativních* nestátních aktérů a hrozeb z nich plynoucích pro státy, či dokonce samotný mezinárodní systém. Každopádně je důležité, že uvedení badatelé (potažmo jednotlivé teoretické směry) nikdy nepracují se všemi typy nestátních aktérů z výše uvedených klasifikací (NOA a SOZ). Vždy spíše preferují jeden konkrétní typ aktéra (např. teroristické skupiny), a my tak můžeme tvrdit, že v teoriích mezinárodních vztahů autoři nesdílejí jeden pohled a jednu definici nestátních aktérů působících v systému „negativním“ způsobem. Jednotliví badatelé, jejich výzkumy a ani samotné typologie a klasifikace nám neposkytují odpověď, resp. klíč ke zkoumání míry negativity konkrétních nestátních aktérů v systému. Tento text má ambici právě tuto mezeru zaplnit.

KUMULATIVNÍ OPERACIONÁLNÍ DEFINICE RYZÍHO NEGATIVNÍHO NESTÁTNIHO AKTÉRA

Pro rozpoznání a určení negativního nestátního aktéra a míry jeho negativity je nejdříve zapotřebí rozumět tomu, co považujeme za samotné negativní chování. „Negativní chování“ je ve společnosti ve své nejjednodušší formě chápáno jako záměrná akce, která není v souladu s nastavenými pravidly, která někoho či něco poškozuje a která je prováděna autonomní jednotkou. Toto obecné uchopení by nám však pravděpodobně poskytlo příliš širokou škálu nestátních aktérů. Určitě bychom do něj zařadili zmíněnou Armádu božího odporu (terorizování obyvatelstva ve středovýchodní Africe), stejně tak náboženské hnutí Óm šinrikjó, které v roce 1995 provedlo v centru Tokia chemický útok na civilní obyvatelstvo (BBC 2018) či

ozbrojené skupiny jako např. Al-Káida, Boko Haram a Al-Šabáb. Avšak jak již bylo úvodem naznačeno, tak vedle „tradičně“ vnímaných negativních nestátních aktérů (nestátní ozbrojené skupiny a skupiny organizovaného zločinu) jsou tu i další nestátní hráči, kteří sice bývají dlouhodobě považováni za pozitivní přispěvatele společnosti, ale i přesto se mohou potýkat s různými kauzami v kontextu uvedeného základního vnímání negativního chování. Jedná se o nevládní humanitární organizace, a dále pak zejména o různé firmy a nadnárodní korporace, jež byly v průběhu času kupř. obviněny z využívání dětské práce (v roce 2020 [TEIXERA 2020]), či ze znečišťování životního prostředí (znečištění delty Nigeru společností Shell [BBC 2021A]). Dokonce činnosti humanitárních organizací v zemích zasažených konfliktem mohou vést k poškozování místních komunit, a to třeba tím, že v tamní zemi zdražují produkty první pomoci, čímž dochází k růstu černého trhu a tzv. válečné ekonomiky; dále pak může docházet k navyšování cen nemovitostí a mezd [GOODHAND 2006]. Mimo to je působení humanitárních organizací spojováno i se znásilňováním/využíváním sexuálních služeb. Například organizace Oxfam byla v nedávných letech obviněna, že její pracovníci na misi v Kongu zneužívali svého postavení k získání sexuálních služeb a zastrášovali tamní obyvatele [BBC 2021B]). Jsou takové aféry a počiny humanitárních organizací a firem „srovnatelné“ s aktivitami rebelů, radikálních náboženských hnutí či teroristů? Vzhledem k uvedené základní definici negativního chování nejspíše ano. Proto je zde evidentní potřeba obecnou definici zpřesnit o různé parametry a indikátory tak, aby obor mezinárodní vztahy mohl lépe analyzovat, srovnávat a zkoumat širokou a zajímavou – byť negativně působící – skupinu hráčů.

Na základě dosavadních dat (viz předcházející subkapitola) lze tvrdit, že nestátní aktéry vnímáme negativně, když jejich chování na/porušuje, zpochybňuje, ohrožuje státnost (dochází k zpochybňování legitimního vládnutí, zpochybňování/narušování/nahrazení legitimního monopolu na užití síly), právní řád, ekonomický systém a stabilitu, základní lidská práva, socioekonomický růst, občanskou společnost, blahobyt, environmentální prostředí, lokální,¹⁴ regionální¹⁵ či mezinárodní stabilitu a bezpečnost. Právě tyto vyjmenované aspekty patří dle nasbírané literatury mezi nejčastější a nejzávažnější. Zároveň je důležité, aby identifikované činnosti, které např. narušují státnost či porušují lidská práva, byly vykonávány opakovaně a kontinuálně, tzn. že náhodné či jednorázové porušení lidských práv ještě nekvalifikuje daného aktéra jako negativního (to se týká

ojedinělých kauz nevládních organizací nebo firem).¹⁶ Na základě uvedeného lze vytvořit definici negativního nestátního aktéra (padoucha) v mezinárodním systému: „*Negativní nestátní aktér je takový nestátní aktér, který v mezinárodním systému setrvale narušuje právní a ekonomický řád států a států a společenskou stabilitu a fungování mezinárodního systému, ohrožuje státnost a autoritu státu, ve kterém se nachází, svou činností produkuje public bads, a má potenciál destabilizovat systém jako celek.*“

Tato definice je však stále obecná. Pro účely empirického výzkumu a hledání rozdílů mezi negativními nestátními aktéry je vhodné se zaměřit na pozorovatelné a měřitelné indikátory. Operacionální definice, která by nám pomohla stanovit míru negativity a určit rozdíly mezi jednotlivými nestátními aktéry, a to jaký aktér se blíží ryzímu negativnímu nestátnímu aktérovi v mezinárodním systému (tj. svým působením ovlivňuje více než jeden stát), předpokládá, že negativní nestátní aktér:

- se dopouští strukturálního násilí;
- se dopouští územního násilí;
- se dopouští věkového násilí;
- se dopouští genderového násilí;
- do svých násilných aktivit implementuje prvky terorismu;
- se systematicky dopouští ilegálních nenásilných aktivit ekonomické povahy;
- svými aktivitami systematicky narušuje systém vládnutí a struktury minimálně jednoho státu;
- systematicky porušuje základní lidská práva, tak jak byla zanesena v mezinárodním právu;
- poskytuje takové veřejné statky (*public goods*), které podkopávají legitimitu svrchovaného státu, resp. narušuje tím autoritu legitimní vlády;
- vynucuje na občanské společnosti dodržování radikálních práv v kontextu náboženského vyznání, které jsou v rozporu se základními právy jednotlivce;
- svým setrvalým působením produkuje *public bads*;
- má potenciál ohrozit systém jako celek, jeho stabilitu a fungování.

Indikátory z výše uvedené operacionální definice se nyní pokusím přesněji vysvětlit. Jak je patrné, tak první čtyři indikátory by se daly shrnout v jeden – „nestátní aktér se dopouští násilí“. Avšak pro určení míry negativity a ideál typu by takové shrnující uchopení bylo zjednodušující. Zkrátka a jednoduše, ne každý aktér nutně páchá všechny typy násilí. Z tohoto důvodu je proto vhodné sledovat, jakých konkrétních forem násilí se nestátní aktér dopouští. Samotná empirie a koneckonců i někteří autoři (SRV. NAPŘ. WYK 2017: 226–227) odkazují na čtyři podoby násilí: tzv. *strukturální násilí*; což je násilí mířené proti strukturám společnosti nebo států. Starším příkladem je kolumbijská FARC, která se dopouštěla brutálních zásahů proti civilnímu obyvatelstvu (IDLER – FOREST 2015). Novějším pak Charles Taylor, potažmo Fodaye Sankoh, kteří se v čele Liberijské národní vlastenecké fronty vedle masového násilí na civilním obyvatelstvu (např. zabíjení a mrzačení civilistů) dopouštěli zabíjení státních úředníků či policistů (VALLELY 2013, TAR – WAPMUK 2017). Příkladem by také mohl být i Talibán před opětovným získáním vlády nad Afghánistánem. Byl přímo obviněn Mezinárodním trestním soudem z násilností (ve všech formách) proti civilnímu obyvatelstvu, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů atd. (CEP 2022, MAIZLAND 2021, RASHID A KOL 2022). V poslední řadě je důležité uvést, že ne vždy se musí přímo jednat o masakry, ale také o formu psychického násilí v podobě zastrašování prostřednictvím médií, jako to dělá drogový kartel Los Zetas (BEITTEL 2020: 22–24, DITTMAR 2020).

Dále se jedná o *územní/teritoriální násilí*, násilí cílené na lidi v konkrétním geografickém prostoru. Typické pro skupiny s ambicí teritoriálních zisků a převzetí monopolu užití síly. Příkladem mohou být warlordi, povstalecké skupiny, někdy i teroristické skupiny, dokonce i drogové kartely či mafie. Ti všichni se snaží pomocí násilí etablovat svou moc zejména ve státech zmítajících se v dlouho trvajících konfliktech, anebo využívají odlehlých oblastí s nefunkčním státním aparátem pro realizaci svých ilegálních nenásilných aktivit (viz dále). Jinými slovy jsou v tzv. slabých, upadajících či rozpadlých státech (např. Sierra Leone, Demokratická republika Kongo, Barma, Afghánistán, Libérie či Somálsko) schopni ovládat území prostřednictvím vojenské síly. Zatímco warlordi, mafie a drogové kartely využívají nabyté teritoriální zisky spíše k profitu, tak povstalecké a teroristické skupiny k další expanzi a realizaci svých politických cílů (SRV. MAIR 2003, HANSEN 2003, SCHNECKENER 2007, WILLIAMS 2008, VARIN – ABUBAKAR 2017).

Další formou násilí je tzv. *věkové násilí*; kdy hovoříme o násilí páchaném na dětech. Jedná se zejména o užívání dětí jako vojáků v konfliktech anebo jako pracovní síly. Příkladem v této oblasti je Joseph Kony, resp. jím vedená Armáda božího odporu. Ta od devadesátých let 20. století využívala ve svých řadách hojně dětské vojáky (VINCI 2009: 89–110). Obdobným případem je nigérijská Boko Haram, která též využívala děti k doplnění svých vojenských řad, a zároveň i jako pracovní sílu (ONUOHA 2014, BAUER 2016).

Poslední podobou násilí je *genderové násilí*. To odkazuje na násilí, jehož cíle jsou definované jejich genderem. Z nedávných zpráv z některých afrických konfliktů víme, že genderové násilí se již netýká jen žen. Zvyšuje se počet sexuálně motivovaného násilí vůči mužům, včetně homosexuálního znásilňování. Vedle znásilňování to může být i tzv. manželské otroctví a nucené sňatky. Dále např. omezování různých práv žen v kontextu striktních výkladů náboženského vyznání. Takové počínání je typické pro radikální islamistické skupiny jako Islámský stát (CSIS 2018) či Boko Haram (EHWARIEME – UMIKORO 2015, BAUER 2016).

Pokud hovoříme o násilí, je zde důležité uvést a vysvětlit, že „*nestátní aktér do svých násilných aktivit implementuje prvky terorismu*“. Terorismus a prvky terorismu můžeme vnímat jako samostatný indikátor vzhledem k jeho vlastní podstatě a odlišné podobě – tj. cílené kombinování fyzického a psychického násilí (teror) za účelem vyvolání strachu (dominantně) mezi civilním obyvatelstvem při sledování politických nebo ideologických cílů. Jednotlivé nevybíravé akty typu bombových útoků, sabotáží, sebevražděných atentátů, únosů letadel a osob atd. jsou takřka neospravedlnitelné, bez ohledu na politické, filozofické, ideologické, rasové, etnické, náboženské nebo jiné úvahy.

Kromě násilných aktivit se nestátní aktéři *systematicky dopouštějí ilegálních nenásilných aktivit ekonomické povahy*. Jedná se především o takové činnosti, které nestátním aktérům přinášejí profit. Jak je možno vypočítat, tak buď bývá zisk pro nestátní negativní skupiny dominantním hnacím motorem, anebo jej využívají jako nástroj ke svým cílům politickým, teritoriálním atd. Příkladem ilegálních nenásilných aktivit je obchodování s drogami, pašování migrantů, obchodování s lidmi, praní peněz, pašování střelných zbraní, padělaného zboží, chráněných zvířecích druhů či vzácných komodit (slonovina, zlato, diamanty). Do této kategorie

patří i kyberkriminalita. Vedle on-line krádeží dat využívají negativní nestátní aktéři kybernetický prostor např. k přístupu na tzv. Dark Web. Ten představuje platformu pro další řadu ilegálních aktivit: vydírání, prodej pornografie, obchody s osobními daty, zneužívání kryptoměn a získávání zbraní a jiného nezákonného zboží. Díky tomu se organizovaný zločin dotýká všech oblastí společnosti. Dokonce i ty nejvyspělejší státy se s ním potýkají, neboť se organizovaný zločin stal transnacionálním fenoménem¹⁷ (PANKRATZ – MATIASEK 2012: 41–42). Mezi přední typy skupin organizovaného zločinu na mezinárodní scéně patří drogové kartely a mafie, a dále někdy i gangy. Drogové kartely začínaly nabývat na významu od sedmdesátých let 20. století, přičemž od osmdesátých let ovládly mezinárodní obchod s narkotiky (SAMUELS 2006: 220, WILLIAMS 2001). Kartely jako Los Zetas, který americká DEA označila za „technologicky nejpokročilejší, nejsofistikovanější a nejnásilnější z těchto skupin“ (CIT. DLE INSIGHT CRIME 2012), se dopouštějí jak fyzického, tak i psychického násilí (viz výše), ilegálně obchodují s narkotiky, obchodují s lidmi, porušují princip vnitřní suverenity a lidských práv, posilují nejistotu a způsobují úpadek státnosti, přičemž mohou destabilizovat jak lokální, tak i regionální prostředí (GRAYSON 2014, DCAF 2015, BEITTEL 2020: 22–24, DITTMAR 2020).

Právě tak násilné i nenásilné ilegální aktivity oslabují lidskou bezpečnost, mohou vést k narušování lidských práv, podkopávají ekonomickou, sociální, kulturní a politickou stabilitu, občanskou společnost a její rozvoj jak v jednotlivých státech, tak po celém světě. Tímto se dostávám k dalším dvěma indikátorům: *nestátní aktér svými aktivitami systematicky narušuje systém vládnutí a struktury minimálně jednoho státu a základní lidská práva, tak jak byla zanesena v mezinárodním právu*. V současném systému jsme přijali tzv. přirozené právo (přirozených nezrušitelných práv člověka) v rámci *Všeobecné deklarace lidských práv*, které by mělo být všem společné a nezávislé na státu. Nicméně vedle základních práv a svobod neexistuje žádný přesný výčet pravidel, jež pod uvedené právo spadají. Avšak a zároveň svým působením by nestátní ozbrojení aktéři měli podléhat právnímu řádu (zákonům) státu, ve kterém působí. V takovém kontextu lze např. sledovat zpochybnování státního monopolu na legitimní násilí a vládnutí či porušování základních lidských práv a svobod,¹⁸ která bývají z pozice států ratifikována, a to např. v podobě lidskoprávních úmluv.¹⁹ V mezinárodním systému by NOA měli být konfrontováni s otázkou jak základních lidských práv, tak i mezinárodních závazků. V tomto kontextu jsem si však plně

vědom debaty o jejich neukotvení v mezinárodním právu, a to vzhledem k převažujícímu státocentrismu.²⁰ Avšak pro sledování toho, zdali takoví aktéři mezinárodní právo dodržují, anebo porušují, považují takovou debatu za vedlejší. V rámci mého pozorování je podstatné, že v oblasti mezinárodního práva začaly vznikat např. závazné mezinárodní konvence a normy jako Ženevské konvence či Charta OSN – mnohé z nich jsou např. ukotvené v principu *responsibility to protect*, a lze u nich sledovat jakým způsobem a v jaké míře je NOA porušují (např. nucené těhotenství nebo naopak potraty, genocidy, nucené vysídlování, zločiny proti lidskosti).²¹

Ke zpochybňování legitimacy svrchované vlády může docházet i jiným nepřímým způsobem, jenž je zahrnut v situaci, kdy *nestátní aktér poskytuje takové veřejné statky (public goods), které podkopávají legitimitu svrchovaného státu, resp. narušuje tím autoritu legitimní vlády*. Vhodným příkladem může být právě již zmíněná mafie (VIZ STRANGE 1996) snažící se získat politický vliv tím, že buduje paralelní správní orgány. Paralelní správní orgány jí následně umožňují získat jiné finance (např. poplatky za bezpečnost, právní služby, svoz odpadů) než z tradičních ilegálních činností (viz výše). Nicméně i přesto, že lokální komunity mohou těžit z určitých *public goods* produkovaných mafií (dále i kartely, výše zmíněnými povstalci atd.), tak to v praxi opět vede k podkopávání a narušování státních struktur a úpadku státnosti.

V extrémních případech se v souvislosti s nelegálním vládnutím a zaváděním paralelních samospráv můžeme dostat do situace, kdy *nestátní aktér vynucuje na občanské společnosti dodržování radikálních práv v kontextu náboženského vyznání, které jsou v rozporu se základními právy jednotlivce*. Situace, kdy nejen aktér porušuje svými aktivitami právní řád a lidská práva, ale zaváděním vlastních pravidel se ocitá přímo v rozporu k těmto základním pravidlům, a to navíc v kontextu extrémního vynucování náboženského vyznání. Příkladem může být striktní výklad a zavádění pravidla *šaría* radikálními islamistickými skupinami (např. Boko Haram [BAUER 2016] či Talibán [BBC 2021C]).

Někteří nestátní aktéři jsou ve svých negativních činnostech natolik expanzivní, jejich aktivity dosahují takové intenzity a jejich působení je tak dlouhodobé, že se tím právě dostaneme do bodu, kdy *svým setrvalým působením produkují public bads*. Za *public bads* (tzv. veřejné nedostatky) považujeme destabilizaci a nejistotu v politickém a sociálním prostředí,

vysídlení osob, šíření nemocí např. prostřednictvím znásilňování, moderní otroctví, environmentální znečišťování atd. Z *public bads* nevzkvétá užitek pro žádnou stranu, a především dochází ke ztrátě blahobytu a poklesu kvality života.

Poslední indikátor se věnuje situaci, zdali aktivity nestátního aktéra mají systematicky potenciál ohrozit systém (např. činnost v jednom státě, ovlivňují automaticky další stát, region, potažmo systém), či aktér disponuje sám o sobě možností zasáhnout kdekoliv po světě. *Nestátní aktér má potenciál ohrozit systém jako celek*, tím je tedy myšlena situace, kdy aktér činností může destabilizovat či ochromit nejen lokální komunitu/y, jednotlivé státy, region, ale i mezinárodní systém jako celek. Tento aktér je schopen působit za hranice státu původu a působnosti. Prvním příkladem takového počínání by mohly být fyzické či hmatatelné činy jako kybernetický koordinovaný útok, který by zasáhl kritickou infrastrukturu několika států najednou, anebo série teroristických útoků směřovaných na důležité strategické body (elektrárny atp.). V tomto duchu útoky z 11. září 2001 odstartovaly debatu a obavy ohledně jaderného útoku ze strany negativních nestátních aktérů, čímž se rozpoutala diskuse o možné hrozbě pro systém v podobě získání zbraní hromadného ničení NOA (biologické, chemické, radiologické, a dokonce i jaderné zbraně). Druhým příkladem mohou být i nefyzické revizionistické snahy některých nestátních aktérů (ideologické profilace a smýšlení skupin) změnit samotnou podstatu systému, resp. nastoleného řádu v něm ve svůj vlastní, v duchu radikální extremistické podoby. Oba příklady spolu úzce souvisejí a jeden umocňuje druhý a naopak.

Nyní, když jsem představil všechny indikátory, tak je důležité vysvětlit, jakým způsobem lze operacionální definici aplikovat. K hodnocení míry negativity nestátních aktérů budeme analyzovat jejich chování a na základě analýzy rozhodneme, zda daný aktér naplňuje či nenaplňuje konkrétní indikátor. Pokud ANO, přidělíme mu v daném bodu 1, pokud NE, tak 0. K určení míry negativity dojde sečtením všech získaných bodů. Platí, že čím vyšší dosažené číslo bude, tím je vyšší míra negativity. Maximální bodová hodnota, tj. 12, je ideál typ ryzího padoucha. Pro přehlednost lze toto hodnocení zaznamenávat v tabulce. Tento postup budu v následujících subkapitolách demonstrovat na případu Islámského státu a Hizballáhu. K analýze a následnému vyhodnocení negativity obou aktérů dojde v rámci téměř časově totožného vymezeného období (2014–2019 a 2011–2019).

Díky tomu zjistím, který z aktérů se během vymezené fáze vývoje více přiblížil ideál typu negativního aktéra.

Jak jsem již úvodem nastínil, tak tyto dvě organizace byly vybrány z několika důvodů: obě skupiny dlouhodobě patří mezi mezinárodně odsuzovaná islamistická uskupení; jejich působení silně ovlivnilo vnímání a výzkum nestátních ozbrojených aktérů; na Blízkém východě sehrály/sehrávají destabilizační regionální faktor a zároveň mají globální rozsah. Díky nejen těmto uvedeným příkladům, ale i rozdílné nábožensko-ideologické základně a politické strategii představují tyto organizace adekvátní vzorek pro aplikaci mého výše navrhovaného výzkumného rámce.

ANALÝZA NEGATIVNÍHO PŮSOBENÍ ISLÁMSKÉHO STÁTU

Islámský stát (IS) představuje navazující organizaci na starší působící Al-Káidu v Iráku a Islámský stát v Iráku. Prioritou Islámského státu bylo a je destabilizovat režimy po celém světě (především na Blízkém východě), s cílem ovládnout teritorium²² a vytvořit chalífát. Postupně se mu podařilo ovládnout území v Sýrii a Iráku. Tím pro nestátní aktéry a asymetrické válčení vytvořil nový standard (USIP 2016, LISTER 2016). To současně přispělo k transformaci samotného vnímání džihádismu a džihádistických skupin. O hlavní organizaci IS se mezi odborníky (VIZ BEER – HARIMAN 2018) začalo dokonce hovořit jako o multidimenzionálním a kvazi-státním aktérovi. Autoři zdůrazňovali, že IS kombinoval násilné činy proti nepřítelům se sociálními službami pro své klienty. Vytvořil výraznou přítomnost v globálních médiích a diskusích o zahraniční politice. Stejně jako státy i IS značně investoval nejen do armády, ale také do mediálních operací. Ohrožoval ostatní aktéry svou teritoriální i početní expanzí, jíž dosahoval prostřednictvím franšízových organizací a skupin (BEER – HARIMAN 2018: 17–18). Což je velmi důležité, neboť po teritoriální porážce hlavní linie Islámské státu (tj. Islámský stát v Sýrii a Levantě) v roce 2019, je tato organizace právě díky svým tzv. provinciím (franšízový model) i nadále aktivní a teritoriálně přítomna v Jemenu, Libyi, Egyptě, Saúdské Arábii, Alžírsku, Nigeru, Afghánistánu, Pákistánu, Nigérii a na Kavkaze. V textu se zaměřím na stručnou analýzu IS s důrazem na jeho hlavní organizaci v oblasti Iráku a Sýrie a vyhodnocení jeho míry negativity právě v období jeho největších úspěchů a rozmachu – tj. 2014–2019.

Islámský stát se v rámci vytyčeného období dostal do popředí mezinárodního prostředí zejména svým nevybíravým *strukturálním násilím a územním násilím*. Hlavní část organizace totiž násilné aktivity jednoznačně cílila na civilní obyvatelstvo a státní složky v konkrétním geografickém prostoru, tedy ve státech Blízkého východu (Sýrie a Irák). Postupem času IS bojoval proti syrským vládním silám, syrským povstaleckým skupinám, irácké armádě a milicím, kurdským pešmergským skupinám či libanonskému Hizballáhu (BLANNIN 2017, CSIS 2018, CISAC 2021). Na jím ovládaném území se dopouštěl brutalit na jezidech, šíitech a dalších menšinách, a nakonec i na sunnitské komunitě. Lze tvrdit, že IS *de facto* potíral všechny odpůrce a nečleny. V jeho propagandě převládla jako strategie nátlak a násilí. Příkladem může být masové zabíjení, popravy a zveřejňování videí z nich a fotografií těl na sociálních sítích. Svou akceschopností se stal závažným destabilizačním faktorem, který si nakonec vyžádal asistenci mocnějších států typu USA.

Vedle strukturálního a územního násilí se Islámský stát rovněž dopouštěl *věkového a genderového násilí*. Hojně využíval ve svých řadách dětské vojáky (VIZ ALMOHAMMAD 2018), a především vykořisťoval ženy jako sexuální otrokyně. Jak dokládá např. HRW (2017), tak mnohé sunnitské ženy (též jako jiná etnika) čelily násilnostem, především sexuálními (znásilňování, nucené manželství atd.). Mimo to IS zaváděl intenzivní náboženské zákony, prostřednictvím kterých bránil většině žen pracovat, mužům se holtit, došlo k regulaci délky a materiálu ženského oblečení atd. (REVKIN - WOOD 2020: 1–2, CISAC 2021).

V návaznosti na výše uvedené Islámský stát dlouhodobě prováděl na mezinárodní scéně násilné ozbrojené akty s *prvky terorismu*. Svou zahraniční kapacitu dal najevo např. začátkem roku 2016, kdy jeho jednotky sestřelily ruské letadlo nad Sinajským poloostrovem, ale především sérií koordinovaných útoků, kdy jeho členové odpálili bomby v Paříži a provedli i bombové atentáty na belgickém letišti a ve stanici metra atd. (LISTER 2016: 3, CSIC 2018). Prostřednictvím svých médií dokonce IS aktivně vyzýval k útokům jednotlivců, přičemž jim i poskytoval podrobné pokyny, jak podomácku vyrobit bombu a jak někoho smrtelně ranit bodným předmětem (USIP 2016). V neposlední řadě využíval sociální média k šíření strachu pomocí různých nahrávek poprav atp. Následně od roku 2017, kdy začal IS ztrácet kontrolu nad svými největšími populačními centry, se navrátil k tradičnějším

teroristickým taktikám (bombové útoky, sebevražedné atentáty), opět rozvíjel spící buňky a asimiloval se do širší populace (CISAC 2021).

K financování svých cílů IS systematicky využíval různých *ilegálních nenásilných aktivit ekonomické povahy*. Mezi přední činnosti patřil nelegální obchod s ropou, zemním plynem, cennými kovy anebo minerály (CISAC 2021). Poté, co však začal IS v boji zaznamenávat značné územní, fyzické a finanční ztráty, zareagoval zvýšením daní místním komunitám a daní ze zemědělských komodit. Zároveň se více zaměřil na kriminální aktivity jako vydírání, únosy a krádeže (BLANNIN 2017, CSIS 2018).

Uvedené fyzické násilí, psychické násilí, teroristické aktivity a ilegální nenásilné aktivity se v rámci IS přelily do takového měřítka, kdy můžeme hovořit o tom, že IS *systematicky narušoval systém vládnutí a struktury minimálně jednoho státu a základní lidská práva, tak jak byly zaneseny v mezinárodním právu*. Prvním příkladem může být v kontextu uvedených jezdů fakt, že UN OHCHR (2016) ve svém dokumentu upozorňovala na možnou genocidu od IS vůči tomuto etniku. Za druhý příklad lze uvést, že násilnosti a regulace práv IS vedly k masivnímu odchodu civilních obyvatel (odpůrců) z území ovládaných IS. Jeho činnost přispěla k vysídlení přes 3,3 mil. lidí v Iráku a k rostoucí uprchlické krizi v Sýrii (REVKIN – WOOD 2020: 1–2, CISAC 2021). V takovém měřítku lze hovořit i o *produkci public bads*, neboť kromě vysídlování IS za sebou zanechal řadu zničených starověkých kulturních a historických míst (např. kostely, mešity, kláštery, knihovny muzea, svatyně atd.), ale především v enormním měřítku mnoho měst a důležitou infrastrukturu, a koneckonců i újmu na životním prostředí (VIZ WCS 2016, EL-GHOBASHY – WARRICK 2018) a představoval destabilizační regionální faktor.

Narušování systému vládnutí docházelo i z pozice poskytování *veřejných statků*. Je totiž pravdou, že se IS na jedné straně soustředil na vybudování globální propagandy se záměrem získat nové příznivce a rekruty do svých řad a že ve svém ustanoveném chalífátu zřídil soudní systémy, školy, sociální služby a místní samosprávy. Dokonce měl vlastní nakladatelství, které mělo např. vydávat učebnice pro děti (USIP 2016). Příkladem by mohlo být irácké město Mosul, v němž IS vskutku vytvořil byrokratický aparát, který se pokoušel poskytovat služby (voda, elektřina, zdravotní péče a vzdělání) místnímu obyvatelstvu. Nicméně na straně druhé se tomu tak dělo v návaznosti na extrémní výklad islámského vyznání (*vynucoval*

na občanské společnosti dodržování radikálních práv v kontextu náboženského vyznání), který znamenal značné regulace práv (CSIS 2018: 14).

S posledním bodem se naskýtá otázka, zdali IS měl *potenciál ohrožit systém jako celek, jeho stabilitu a fungování*. Je pravdou, že s Islámským státem se oživilo téma o potenciálu hrozby zbraněmi hromadného ničení. Některé zdroje totiž hovořily o tom, že prostřednictvím médií si byl IS schopen zajistit vlastní experty na jejich výrobu a např. v Mosulu byl schopen vyrobit chemické zbraně a skutečně je testovat v praxi (VIZ WARRICK 2021). Tato skutečnost vrhla opět nové světlo na uvedenou problematiku, ale rovněž představuje silně diskutabilní téma. Kromě zbraní hromadného ničení je nutné s tímto indikátorem vyzdvihnout fakt, že IS byl schopný rozšiřovat svou globální agendu prostřednictvím svého modelového vystavění – tzv. franšizovým modelem. Nutno však podotknout, že svoji takřka globální přítomnost nevyužil k žádnému koordinovanému útoku. Avšak díky němu je Islámský stát dodnes stále přítomen a v rámci mezinárodního systému se stále dopouští cíleného politického násilí, přičemž k financování boje se uchyluje k nejrůznějším legálním a ilegálním aktivitám (viz výše). Jeho revizionistický cíl – změnit systém v rámci svého náboženského vyznání – stále přetrvává.

Hodnocení míry negativity Islámského státu

Celkově lze říci, že se Islámský stát v průběhu sledovaného období setrvale dopouštěl násilí ve všech možných podobách (strukturální, územní, věkové, genderové), a to jak ve fyzické, tak i psychické formě. Do své dlouhodobé strategie implementoval praktiky a prvky terorismu, přičemž měl revizionistické tendence změnit stávající řád v tzv. celosvětový jednotný chalífát s extrémním výkladem islámského náboženství (s tím se pojí i omezování práv žen atd.). Svými aktivitami jednoznačně porušoval jak základní, tak i mezinárodní lidská práva, a dále pak jednotlivé právní řády států, v kterých se jeho organizace nacházely/jí.

V rámci Sýrie a Iráku se sice např. ukázalo, že IS produkoval veřejné statky, ale dělo se tomu tak v návaznosti na striktní výklad zmíněného práva, čímž opět docházelo k poškozování a omezování civilního obyvatelstva. Zároveň lze takové statky vyhodnotit jako narušování autorit a státnosti jmenovaných států. Dále pak v souvislosti s oblastí Blízkého východu je

možno konstatovat, že IS svou činností vskutku produkoval *public bads* (migrační krize atd.), podílel se na degradaci životního prostředí a stál za zničením mnohé infrastruktury, což dále vedlo k úpadku socioekonomického blahobytu atd. Takovým počínáním jednoznačně sehrával destabilizační faktor pro celý region.

V různé míře vše výše uvedené provádějí také odnože a tzv. provincie IS v různých regionech. Avšak po jeho hlavní teritoriální porážce na Blízkém východě je dnes diskutabilní jeho celkový globální potenciál. Zdá se totiž, že se po této porážce jeho schopnost zasáhnout jinde ve světě výrazně snížila.

TABULKA Č. 1: MĚŘENÍ MÍRY NEGATIVITY ISLÁMSKÉHO STÁTU

IS se dopouští strukturálního násilí	1
IS se dopouští územního násilí	1
IS se dopouští věkového násilí	1
IS se dopouští genderového násilí	1
IS do svých násilných aktivit implementuje prvky terorismu	1
IS se systematicky dopouští ilegálních nenásilných aktivit ekonomické povahy, které odporují nastavenému a uznávanému systému pravidel	1
IS systematicky porušuje základní lidská práva, tak jak byly zaneseny v mezinárodním právu	1
IS svými aktivitami systematicky narušuje systém vládnutí a struktury minimálně jednoho státu	1
IS poskytuje takové veřejné statky (<i>public goods</i>), které podkopávají legitimitu svrchovaného státu, resp. narušuje tím autoritu legitimní vlády	1
IS vynucuje na občanské společnosti dodržování radikálních práv v kontextu náboženského vyznání, které jsou v rozporu se základními právy jednotlivce	1
IS svým setrvalým působením produkuje <i>public bads</i>	1
IS má potenciál ohrozit systém jako celek	0
Celková míra negativity IS	11

ANALÝZA NEGATIVNÍHO PŮSOBENÍ HIZBALLÁHU

Hizballáh představuje unikátní organizaci na poli nestátních (ozbrojených) aktérů. Vznik skupiny se datuje do poloviny osmdesátých let 20. století v souvislosti s patnáctiletou libanonskou občanskou válkou (1975–1990), izraelskou invazí v roce 1982 a následnou (částečnou) izraelskou okupací libanonského území (ROBINSON 2022). V manifestu z roku 1985 skupina nejprve slíbila vytvoření islámského státu v Libanonu (v současné době to pro skupinu není možné a praktické²³). Za druhé, skupina potvrdila svou věrnost a lojalitu k islámské revoluci, resp. iránskému vůdci Chomejnímu, a za

třetí, členové skupiny se rozhodli následovat džihád (BLANFORD 2017). Během následujících desetiletích se podařilo Hizballáhu díky jeho nejrůznějším aktivitám a spojencům v zahraničí etablovat se do své současné úspěšné podoby. Skupině se především podařilo transnacionalizovat, ale také profesionalizovat: skupina disponuje silným a intenzivním vojenským křídlem, ke kterému založila i vlastní politické křídlo a rokem 1992 oficiálně vstoupila do libanonské politické hry – účastnila se voleb. Tento krok byl úspěšný, neboť od té doby vždy několik členů Hizballáhu opakovaně zasedlo v libanonské vládě, pravidelně v parlamentu a rovněž má hnutí své zástupce na místní úrovni. Svou celkovou pozici si Hizballáh v Libanonu postupně stabilizoval v souvislosti s několika klíčovými událostmi; jmenovitě – s koncem syrské okupace z let 2004/2005, s neodzbrojením skupiny v návaznosti na tzv. květnové střety z roku 2008 a finálně s konsekvencemi Druhé libanonské války z roku 2011. V tomto roce (2011) se Hizballáhu totiž v návaznosti na důsledky války²⁴ a politické tenze podařilo vyslovit nedůvěru Haríriho vládě a následně s jeho spojenci složit vlastní, v čele s premiérem Nadžíbem Míkátím (BLANFORD 2015, LEVITT 2013). Tímto počinem se Hizballáh v Libanonu silně teritoriálně ukotvil,²⁵ čímž získal ideální zázemí pro naplňování svého regionálního cíle na Blízkém východě, tj. představovat v tomto regionu významného hráče v alianci s Íránem a Sýrií. Z tohoto důvodu a zároveň z důvodu vypuknutí veliké výzvy – tzv. syrské krize, jsem se rozhodl zmapovat a vyhodnotit míru negativity a chování Hizballáhu od roku 2011 do roku 2019, kdy byl teritoriálně poražen výše zmíněný destabilizační faktor regionu – Islámský stát.

Hizballáh se vskutku transformoval do význačného hráče, který se ale vzhledem k vlastnímu postavení v Libanonu plošně nedopouští *územního násilí*. Nicméně stejný závěr nelze říct u *strukturálního násilí*, kterého se např. setrvale dopouští v rámci svého boje s Izraelem (cíli dlouhodobě na izraelské ozbrojené a politické složky), svou pomocí syrskému režimu prezidenta Bašára al-Asada během syrské občanské války, podporou spojeneckých nestátních ozbrojených skupin proti Saúdské Arábii anebo bojem proti Islámskému státu²⁶ (BLANFORD 2015, LEVITT 2013, HARB – LEENDERS 2005). V rámci indikátorů *věkového a genderového násilí* nelze Hizballáh označit jednoznačně za negativní. Zprvč zde nejsou přímé zdroje ukazující využívání dětí Hizballáhem v boji a zadruhé, jak např. uvádí Daher (CIT. DLE BLANFORD 2015), žádná z aktivit Hizballáhu nezpochybňuje současnou hierarchii žen v šíitské, ani jiné společnosti. Ženy sehrávají pro Hizballáh zvláštní

ideologickou roli jako učitelky budoucích generací šíitů. Mají např. ukazovat náboženskou ideologii prostřednictvím dobrovolnictví v sociálních službách. Očekává se od nich, že budou prokazovat náboženskou zbožnost tím, že se zapojí do dobrovolnictví v oblasti sociální péče. Na druhou stranu však v souvislosti s *vynucováním na občanské společnosti dodržování radikálních práv v kontextu náboženského vyznání* lze sledovat prosazování přísných genderových rolí v komunitě Hizballáhem a jejich rozšiřování prostřednictvím podpory represivních zákonů. Strana se např. postavila proti zrovnoprávnění žen na legislativní úrovni, když spolu s jejími koaličními partnery zavrhl zákon, jehož cílem bylo kriminalizovat znásilnění v manželství. Je však důležité upozornit na fakt, že k tomuto počínání dochází oficiální cestou v rámci libanonského legislativního procesu (IBID, SALAMEH 2014).

V neposlední řadě Hizballáh na mezinárodní scéně dlouhodobě provádí násilné ozbrojené akty s *prvky terorismu*. Takové aktivity setrvale míří zejména na jeho úhlavní nepřátele – Izrael a USA. Nicméně oproti dřívějším letům jsou přímé fyzické aktivity terorismu spíše na ústupu. Za příklad z vytyčeného období lze uvést bombový atentát na izraelský turistický autobus v Bulharsku z roku 2012 (LEVITT 2013) a další plánované útoky (VIZ NAPŘ. AFP 2015).

Z hlediska *ilegálních nenásilných aktivit ekonomické povahy* se ukazuje být Hizballáh velice úspěšným. Vedle dlouholetých sponzorských darů od Íránu totiž skupina do dnešních dnů těží ze své úspěšné transnacionalizace z dřívějších let. Skupině se totiž podařilo infiltrovat do tzv. trojhraníční oblasti Latinské Ameriky (region podél hranic Argentiny, Brazílie a Paraguaye), odkud setrvale provádí své nezákonné akce, díky kterým je schopna financovat²⁷ své operace na Blízkém východě a jinde ve světě. Mezi takové nezákonné aktivity můžeme zařadit praní peněz, padělání bankovek, pirátství, a především obchodování s drogami (REALUYO 2014: 119–120). Právě se vstupem do Latinské Ameriky se Hizballáh začal angažovat v uvedeném celosvětovém obchodu s drogami, a to díky úspěšnému napojení na mexické a kolumbijské drogové kartely. Kontinuálně s různorodými ilegálními aktivitami začal Hizballáh na západní hemisféře následně využívat západoafrické státy jako tranzitní místo k přesunu svých nelegálních dodávek – většinou kokainu, který skupina zejména přesouvá ze západní přes severní Afriku na evropský trh, čímž si zajišťuje dlouhodobě další nelegální příjem končící v jeho pokladně (KARMON 2012). Mimo Latinské

Ameriky je dále důležité zmínit dlouhodobé, a zároveň hmatatelnější napojení Hizballáhu na obchod se syrským captagonem a produkci drog v libanonském údolí Bikáa (VÍCE VIZ KHATIB 2022, FREDERICKS 2022).

U Hizballáhu též nelze přímo hovořit o narušování systému vládnutí z pozice poskytování *veřejných statků* vzhledem k jeho ukotvení v libanonském prostředí. V rámci posílení své vlastní domácí politické legitimacy si Hizballáh na popud *šúry* (vedení skupiny) vytvořil strategii, díky které má za cíl získat „srdce a mysl“ svých budoucích příznivců a voličů (dominantně libanonských šíitů). Jednoduše řečeno započal vytrvale rozvíjet svou „sociální tvář“. Skupina vytvořila svou vlastní sociální institucionální strukturu pro tyto libanonské šíity v oblastech jako Ba'albak-Hermel, údolí Bikáa anebo v jižním předměstí Bejrútu. Tato struktura spočívá v zajištění sociálních služeb, což zahrnuje zdravotní péči, vzdělávání, finanční pomoc, mimoškolní aktivity, přestavbu domů zničených během několikaleté války s Izraelem a zvláštní péči pro rodiny mučedníků strany. Dále pak slouží také k šíření a upevňování ideologické hegemonie Hizballáhu mezi jeho stoupenci, neboť tato sociální tvář kultivovala loajální „společnost odporu“ (AZANI 2009, SALOUKH 2014: 101–102, DEVORE 2012: 93–94, DANIEL 2014).

Co se týče *public bads*, tak lze říci, že Hizballáh určitým způsobem představuje i destabilizační faktor pro politické a sociální prostředí v Libanonu a i regionu. Například svou intervencí do Sýrie totiž ještě více posílil vzednutí nevole u sunnitů napříč zemí i regionem a vyvolal odpor. Ten se v letech 2013 a 2014 projevil např. tím, že sunnitské radikální skupiny provedly v šíitských oblastech Libanonu více než desítky bombových atentátů, při kterých zahynulo téměř sto lidí. Zároveň svou asistencí v konfliktu přispěl Hizballáh též k odsunu mnoha civilistů a umocnil tím uprchlickou krizi. Mimo to dlouhodobě podporuje různé militantní skupiny napříč regionem, čímž se podílí na prohlubování vnitrostátních konfliktů a destabilizaci vnitrostátních prostředí. Příkladem může být podpora jemenských rebelů (ADDIS – BLANCHARD 2011, BLANFORD 2015, LEVITT 2021).

K poslednímu bodu, tedy zdali má Hizballáh *potenciál ohrozit systém jako celek, jeho stabilitu a fungování*, lze tvrdit, že nelze pozorovat takové ambice.

HODNOCENÍ MÍRY NEGATIVITY HIZBALLÁHU

Celkově lze říci, že se Hizballáh napříč časem transformoval v zcela odlišného hráče na poli nestátních aktérů. Ziskem svého postavení v Libanonu své nejrůznější aktivity spíše zprofesionalizoval. Příkladem by mohl být fakt, že se *de facto* dopouští jen strukturálního násilí. V současnosti teroristické aktivity Hizballáhu sice nevymizely, ale značně se zredukoval jejich počet. Nicméně do své dlouhodobé strategie hojně implementuje Hizballáh praktiky a činnosti ilegálních aktivit, z kterých financuje své politicko-vnitrostátní a regionální cíle.

V rámci Sýrie se ukázalo, že Asadův pád by představoval strategickou hrozbu jak pro skupinu samotnou, tak i pro Teherán. Sýrie totiž společně s Hizballáhem a Íránem tvoří tzv. osu odporu (*axis of resistance*), která usiluje o konfrontaci Izraele, Západu a zájmů sunnitských monarchií na Blízkém východě. Slabší Sýrie by tedy znamenala slabší osu rezistence a v neposlední řadě by pád režimu znamenal přerušení pevného spojení Íránu s Libanonem (POLLAK 2016: 1–2, LEVITT 2014A). Svou asistencí a dále pak bojem proti Islámskému státu Hizballáh zejména umocnil své postavení v Libanonu, a i v regionu. Zároveň však posílil uprchlickou krizi a způsobil napětí uvnitř Libanonu.

TABULKA Č. 2: MĚŘENÍ MÍRY NEGATIVITY HIZBALLÁHU

Hizballáh se dopouští strukturálního násilí	1
Hizballáh se dopouští územního násilí	0
Hizballáh se dopouští věkového násilí	0
Hizballáh se dopouští genderového násilí	0
Hizballáh do svých násilných aktivit implementuje prvky terorismu	1
Hizballáh se systematicky dopouští ilegálních nenásilných aktivit ekonomické povahy, které odporují nastavenému a uznávanému systému pravidel	1
Hizballáh systematicky porušuje základní lidská práva, tak jak byly zaneseny v mezinárodním právu	1
Hizballáh svými aktivitami systematicky narušuje systém vládnutí a struktury minimálně jednoho státu	0
Hizballáh poskytuje takové veřejné statky (public goods), které podkopávají legitimitu vrchovaného státu, resp. narušuje tím autoritu legitimní vlády	0
Hizballáh vynucuje na občanské společnosti dodržování radikálních práv v kontextu náboženského vyznání, které jsou v rozporu se základními právy jednotlivce	0
Hizballáh svým setrvalým působením produkuje public bads	1
Hizballáh má potenciál ohrozit systém jako celek	0
Celková míra negativity Hizballáhu	5

ZÁVĚR

Cílem tohoto textu bylo zjistit, jakým způsobem a na základě jakých znaků lze identifikovat ryzího padoucha, tedy čistě negativního nestátního aktéra v mezinárodním systému. Text tak obohacuje dosavadní typologie a klasifikace nestátních aktérů, které nám neposkytují dostatečný návod ke zkoumání míry jejich negativity v mezinárodním systému. Tím si text klade ambici rozšířit výzkum nestátních aktérů o nový rozměr, který odpovídá nečernobílé povaze současného světa.

K naplnění cíle došlo z mé strany prostřednictvím zkoumání negativního chování nestátních aktérů a vytvořením operacionální definice čistého padoucha, která počítá celkem dvanáct pozorovatelných indikátorů negativity nestátního aktéra. Jmenovitě se jedná o ukazatele, kdy se nestátní aktér dopouští (1) strukturálního násilí, (2) územního násilí, (3) věkového násilí, (4) genderového násilí; (5) do svých násilných aktivit implementuje prvky terorismu; (6) systematicky se dopouští ilegálních nenásilných aktivit ekonomické povahy; (7) svými aktivitami systematicky narušuje systém vládnutí a struktury minimálně jednoho státu; (8) systematicky porušuje základní lidská práva, tak jak byla zanesena v mezinárodním právu; (9) poskytuje takové veřejné statky (*public goods*), které podkopávají legitimitu svrchovaného státu, resp. narušuje tím autoritu legitimní vlády; (10) vynucuje na občanské společnosti dodržování radikálních práv v kontextu náboženského vyznání, jež jsou v rozporu se základními právy jednotlivce; (11) svým setrvalým působením produkuje *public bads*; a (12) má potenciál ohrozit systém jako celek, jeho stabilitu a fungování. Právě tento kumulativní charakter operacionální definice se ukázal být vhodným klíčem k rozlišování a určení míry negativity konkrétních (vybraných) nestátních aktérů. V mém případě navrhované operacionální definice platí, že čím vyšší dosažené číslo bude, tím je vyšší míra negativity zkoumaného nestátního aktéra. Nestátní aktér, který se se svojí finální mírou negativity více blíží číslu dvanáct (hodnota ideál typu padoucha), představuje závažnějšího padoucha systému.

Tento uvedený postup – operacionální definici – jsem následně demonstroval na případu Islámského státu a Hizballáhu, a to v přesně vytyčených zkoumaných obdobích života těchto aktérů. Jsem si totiž vědom, že se každý aktér mění a vyvíjí v čase. Zvolená období Islámského

státu (2014–2019) a Hizballáhu (2011–2019) byla takřka totožná z důvodu určení prvního předpokladu, tj. operacionální definice nám ukazuje zkoumat a analyzovat aktéry mezi sebou. V této linii výzkumu mi vyšlo, že Islámský stát nabyl hodnoty 11 a Hizballáh 5. Takový výsledek nám ukazuje, že i na první pohled se dva všeobecně odsuzovaní nestátní aktéři se svým negativním působením a mírou negativity mohou výrazně lišit. Zatímco bychom tedy v rámci mých výsledků mohli Islámský stát označit za téměř ryziho padoucha, tak Hizballáh nikoliv. Ten dokonce nezískal ani polovinu bodů z celé hodnotové škály negativity, což nám potvrzuje původní hypotézu textu, tj. jak nelehké (a chybné) je na první pohled určit v mezinárodním systému, kdo je padouchem a kdo hrdinou. Zároveň je podstatné uvést, že zatímco bychom z mezinárodního hlediska a v rámci mého výzkumu Hizballáh zcela neoznačili za padoucha, tak tentýž výsledek by určitě neplatil z pozice Izraele a některých libanonských sunnitů. Pro ně bude Hizballáh stále představovat ryziho padoucha, nehledě na sledované indikátory.

Na závěr je též důležité dodat, že zároveň k první zkoumané linii se v kontextu nastíněného vývoje aktéra nabízí i druhá, tj. zkoumat prostřednictvím operacionální definice jednoho konkrétního nestátního aktéra v čase a fázi jeho vývoje, a tím pádem určovat míru negativity v rámci jeho jednotlivých vývojových stadií. Jak se totiž v rámci první linie ukázalo, tak zkoumat dva aktéry (v mém případě IS a Hizballáh) v téměř identickém vymezeném období může skýtat určitý limit. Sice nám zodpoví, který z nich je v daném období negativnější, ale nereflektuje vývojovou křivku aktérů, tj. vlastní dynamiku vývoje konkrétního aktéra. Pokud bychom chtěli zjistit kdy, proč a v jaké fázi představoval vybraný aktér závažnějšího negativního aktéra na poli mezinárodních vztahů, je tedy nutné vydat se touto druhou nastíněnou cestou. Tím se odkrývá další možnost posunu mé předkládané práce a rozšíření výzkumu negativity nestátních aktérů.

POZNÁMKY

- 1 Je však důležité poznamenat, že samotné státy (a jiní aktéři) se plně neshodují na tom, který aktér je či není negativní anebo pozitivní.
- 2 V textu je nestátní aktér definován jako jakákoliv skupina, která není součástí oficiálních státních struktur a která je schopna působit za hranice státu, v němž se oficiálně nachází.

- 3 Nestátní ozbrojení aktéři jsou v této práci chápáni jako specifické organizace, které „*jsou (i) ochotné a schopné použít násilí k dosažení svých cílů a (ii) nejsou integrovány do formálních státních institucí, jako jsou pravidelné armády, prezidentské stráže, policie nebo speciální jednotky. Proto (iii) mají určitou míru autonomie, pokud jde o politiku, vojenské operace, zdraje a infrastrukturu*“ (srov. Schneckener 2007: 10–11; 2011: 2–3).
- 4 Skupinou organizovaného zločinu rozumím v této práci „*strukturovanou skupinu tří nebo více osob, která existuje po určitou dobu a jedná ve shodě s cílem spáchat jeden nebo více závažných trestných činů, nebo trestných činů stanovených podle této úmluvy [Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu], za účelem (ne)přímého získání financí nebo jiného významného prospěchu*“ (cit. dle Arsovska 2014: 4).
- 5 Viz balancování mezi vojenským (teroristickým) křídlem skupiny a oficiální politickou stranou, jeho percepce nepřátel a osa Hizballáh – Írán – Sýrie, tzv. libanonizace Hizballáhu, institucionální struktura skupiny anebo vytváření společnosti odporu (Harb – Leenders 2005, Meneice 2020).
- 6 Právě v tomto duchu je sledována zmíněná radikalizace skupin, tj. tzv. radikalizace skupin k násilnému extremismu (srovnej např. Lynch – Mason – Rodríguez 2015, Bak – Tarp – Liang 2019, Grossman 2021).
- 7 Ve druhé polovině 20. století byly teroristické skupiny dominantně levicové a anarchistické zaměřené (např. RAF). Po druhé světové válce zase vznikaly spíše protikolonizační a protiokupační organizace. Dále pak se v rámci studenoválečného konfliktu objevovaly teroristické skupiny levicového či pravicového zaměření s podporou jedné či druhé strany konfliktu (více viz Rapoport 2004). Nicméně, zatímco ve 20. století měly teroristické skupiny většinou jasně definované politické cíle, bez potřeby masivní destrukce a mnohdy byly podporované a kontrolované vládami různých států, tak právě počátkem 21. století se situace mění.
- 8 V tomto duchu útoky z 11. září 2001 zažehly debatu a obavy ohledně jaderného útoku, čímž se otevřela diskuse o možné hrozbě pro systém v podobě nabytí zbraní hromadného ničení nestátními aktéry (biologické, chemické, radiologické, a dokonce i jaderné zbraně). V současnosti v tomto duchu představuje další veliké bezpečnostní riziko např. koordinovaný kybernetický útok, který by zasáhl kritickou infrastrukturu několika států najednu.
- 9 Ve valné většině textů bývají skupiny organizovaného zločinu označovány spíše za podkategorie nestátních ozbrojených skupin.
- 10 Např. Stefen Mair (2003) vytvořil typologii na základě sledování společných atributů (využívání násilí k prosazení zájmů, výběr cíle, působení, vztah k státu, motiv). NOA rozčlenil do čtyř kategorií: teroristé, povstalci, organizovaný zločin a warlordi. V dalších letech podrobněji typologii NOA rozpracoval např. Ulrich Schneckener (2007). Ten rozlišil osm archetypů nestátních ozbrojených aktérů, a to na základě čtyř pro ně charakteristických znaků: 1) orientace ke změně režimu anebo jeho zachování, 2) užití fyzického nebo psychického násilí, 3) politická nebo ekonomická motivace, 4) teritoriální a neteritoriální ambice. V neposlední řadě v kontextu typologií by za zmínku stál ještě příklad z oblasti bezpečnostních studií. Phil Williams (2008) vystavěl typologii NNA na základě sledování motivace, struktury, působení, vztahu ke státu a financování těchto aktérů a rozlišil NNA na organizovaný zločin, terorismus, povstalectví, warlordismus, vzbouřeneckví, milice, gerilu, pirátství, gangy, mafii a kriminální terorismus.
- 11 Viz např. Nye, J. (2004; 2011).
- 12 Viz např. Walt, S. (2004; 2020).
- 13 Viz Pankratz, T. – Matiassek, H. (2012).
- 14 Lokálním systémem je myšlena úroveň státu, tedy situace, které ovlivňují stát, či alespoň místní komunity.
- 15 Regionální úroveň dvou a více států na vymezeném geografickém celku.
- 16 Autor si je taktéž vědom, že oproti NOA a SOZ představují nadnárodní korporace, humanitární a nevládní organizace trochu jinou problematiku. I přesto, že se jedná o nestátní aktéry, tak jsou svými aktivitami napojeni v různém měřítku na státy a jiné mezinárodní organizace, a zároveň jsou ve svých činnostech transparentní. Aktivity výše nastíněné, které bychom mohli označit za negativní, představují spíše ojedinělé

- incidenty skupin, anebo se jedná o hladinu jedince. Nejedná se tedy o setrvalé a kontinuální akce jako u NOA a SOZ, které z dlouhodobého hlediska narušují systém.
- 17 Skupiny organizovaného zločinu skutečně získávají mnohem větší vliv v ekonomické sféře, sociální struktuře, ve veřejné správě, soudnictví a politické společnosti, a to právě prostřednictvím finanční síly. Jak uvádí Pankratz s Matiasem (2012: 43), tak jejich „hrubý kriminální produkt“ přesáhl 2–3 triliony USD ročně. V době publikace jejich textu tato částka představovala přibližně sedm procent světového HDP.
- 18 Základní lidská práva a svobody dělíme na občanská (zejména právo pro život, zákaz mučení a nucené práce, svoboda pohybu a pobytu atd.), politická (svoboda projevu, petiční právo, svoboda shromažďování atd.) a sociální (zejména právo na práci, zákaz práce dětí atd.).
- 19 Mnohé vycházejí z Velké listiny svobod, Deklarace nezávislosti anebo Deklarace práv člověka a občana.
- 20 Samotný problém dle právníků a akademiků vzniká v otázce legitimacy. Konvence a mezinárodní právo vzniklo a vzniká z pozice států. Kdyby v této oblasti byla samotná legitimita přiznána i nestátním aktérům typu Al-Káidy, tak by to z nich udělalo rovnocenné hráče k státním jednotkám. Nicméně i přesto už došlo v rámci nestátních aktérů k jedné implementaci k Ženevským konvencím v roce 1977. V tomto roce došlo k vytvoření specifického statutu pro osvobozené hnutí v souvislosti s dekolonizací. Tato hnutí však musela a musí respektovat právo války a musí být jasně odlišena od jiných ozbrojených nestátních skupin.
- 21 V současné době se jedná o nejlepší možné měřítko, které máme, a to i vzhledem k patrnému státocentrismu, zároveň eurocentrismu, a limitu nuance.
- 22 I přes značné teritoriální državy byl IS též decentralizovaný na několik odnoží: Islámský stát v Libyi, Islámský stát na Sinaji, Islámský stát v Chorásánu, Islámský stát v Západní Africe, Islámský stát větší Sahary a dalších.
- 23 Skupina aktuálně těží ze svého postavení v Libanonu, kdy je současně oficiální součástí politického systému země. Pro Hizballáh by bylo silně nepraktické ohrozit své nabyté postavení a cílit na radikální změnu režimu do podoby islámského státu.
- 24 Válka totiž způsobila v Libanonu materiální škody v řádu milionů USD a zemřelo díky ní více než 1100 Libanonců. To vyvolalo politické tenze vůči Hizballáhu, který ve své reakci opustil svá křesla v kabinetě a následně začal iniciovat masové protesty s cílem donutit vládu rezignovat.
- 25 Hizballáh disponuje svými kanceláři, vojenskými základnami a výcvikovými tábory především v libanonských šiitských oblastech, konkrétně tedy v Bejrútu, na jihu země, v údolí Bikáa a v důležitém farmářském regionu na východě země (Robinson 2022).
- 26 Nasrallah v únoru 2015 otevřeně potvrdil zapojení Hizballáhu v boji proti IS v Iráku (Daher 2016: 178), kde již dávno vyslaní specialisté zajišťovali pomoc např. skupině zvané Lidové mobilizační síly (Popular Mobilization Forces) upevnit kontrolu nad městy Kirkúk a Mosul, která jsou bohatá na ropu.
- 27 Jak uvádí ve své práci Realuyo (2014: 120), dle studií z roku 2004 vyšlo najevo, že operační činnost skupiny v trojhraníční oblasti vygenerovala zhruba 10 milionů USD ročně. Rokem 2009 se tato částka měla dokonce zdvojnásobit.

ZDROJE

- A Addis, Casey L. – Blanchard, Christopher M. (2011): Hezbollah: Background and Issues for Congress. CRS Report for Congress, 3. 1. 2011, <<https://sgp.fas.org/crs/mideast/R41446.pdf>>.
- AFP (2015): Cyprus sentences Hezbollah man to six years for anti-Israel bomb plot. *The Times of Israel*, 29. 6. 2015, <<https://www.timesofisrael.com/cyprus-sentences-hezbollah-operative-to-six-years-on-bomb-charges/>>.

- Almohammad, Asaad (2018): ISIS Child Soldiers in Syria: The Structural and Predatory Recruitment, Enlistment, Pre-Training Indoctrination, Training, and Deployment. *International Center for Counter-Terrorism*, Vol 8, No. 14, s. 1–28 <<https://doi.org/10.19165/2018.1.02>>.
- Arquilla, John – Ronfeldt, David (1996): *Cyberwar is Coming!* Santa Monica: RAND Corporation.
- Arsovska, Jana (2014): Organized Crime. In: Albanese, Jay S. (ed.): *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. New Jersey: John Wiley & Sons, s. 1–9, <<https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbecj463>>.
- Aydinli, Ersel (2015): Assessing Violent Nonstate Actorness in Global Politics: A Framework for Analysis. *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 28, No. 3, s. 424–444, <<https://doi.org/10.1080/09557571.2013.819316>>.
- Azani, Eitan (2009): *Hezbollah: The Story of the Party of God*. New York: Palgrave Macmillan, <<https://doi.org/10.1057/9780230116290>>.
- B**
- Bak, Mathias – Tarp, Kristoffer N. – Liang, Christina Sch. (2019): Defining the Concept of 'Violent Extremism'. The Geneva Centre for Security Policy, srpen 2019, <<https://dam.gesp.ch/files/2y10xuCSaBlvYTDbinjPokvyDO2XLpn5jG4va93JVUzppqj08EDHwnC>>.
- Bauer, Wolfgang (2016). *Ukradené dívky: Boko Haram a teror v srdci Afriky*. Praha: Grada Publishing.
- BBC (2018): Aum Shinrikyo: The Japanese cult behind the Tokyo Sarin attack. *BBC News*, 6. 7. 2018, <<https://www.bbc.com/news/world-asia-35975069>>.
- BBC (2021a): Shell Nigeria ordered to pay compensation for oil spills. *BBC News*, 29. 1. 2021, <<https://www.bbc.com/news/world-africa-55853024>>.
- BBC (2021b): Oxfam: UK halts funding over new sexual exploitation claims. *BBC News*, 7. 4. 2021, <<https://www.bbc.com/news/health-56670162>>.
- BBC (2021c): What is Sharia law? What does it mean for women in Afghanistan? *BBC News*, 19. 8. 2021, <<https://www.bbc.com/news/world-27307249>>.
- Beer, F. – Hariman, R. (2018): Realism, Post-Realism and ISIS. In: Orsi, D. – Avgustin, J. – Nurnus, M. (eds.): *Realism in Practice*. E-International Relations Publishing: Bristol, s. 16–28.
- Beittel, June S. (2020): Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations. Congressional Research Service, 28. 7. 2020, <<https://fas.org/sgp/crs/row/R41576.pdf>>.
- Berezcki, Raul (2017): The 'Retreat of the State' And the Consolidation of Non-State Actors in International Relations: A Theoretical Assessment. *Annals of University of Oradea, Series: International Relations & European Studies*, Vol. 9, No. 9, s. 15–34.
- Blanford Nicholas (2017): Hezbollah's Evolution – From Lebanese Milita to Regional Player. Middle East Institute, 28. 11. 2017, <https://www.mei.edu/sites/default/files/publications/PP4_Blanford_Hezbollah.pdf>.
- Blanford, Nicholas (2022): Lebanon: The Shiite Dimension. Wilson Center, 13. 7. 2022, <<https://www.wilsoncenter.org/article/lebanon-the-shiite-dimension>>.
- Blannin, Patrick (2017): Islamic State's Financing: Sources, Methods and Utilisation. *Counter Terrorist Trends and Analyses*, Vol. 5, No. 9, s. 13–22.
- C**
- CEP (2022): Taliban. Counter Extremism Project, 10. 10. 2022, <<https://www.counter-extremism.com/threat/taliban>>.
- CISAC (2021): Mapping Militant Organizations. "The Islamic State." Stanford University. Last modified April 2021, <<https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-state>>.
- Clapham, Andrew (2009): Non-state Actors. *neuedeno*, s. 1–13, <<https://doi.org/10.1093/he/9780199654574.003.0029>>.
- Crevel, Martin van (1991): *The Transformation of War*. New York: Free Press.

- D
 Daher, Joseph (2016): *Hezbollah – The Political Economy of Lebanon's Party of God*. London: Pluto Press, <<https://doi.org/10.2307/j.ctt1gk07vx>>.
- Daniel, Jan (2014): Vládnutí nestátních ozbrojených aktérů v selhávajících státech: Případ Hizballáhu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 49, No. 2, s. 32–51.
- DCAF (2015): Armed Non-State Actors: Current Trends & Future Challenges. *DCAF Horizon*, 20. 12. 2011, <https://www.files.ethz.ch/isn/144858/ANSA_Final.pdf>.
- Dittmar, Victoria (2020): Mexico Cartels Hand Out Food Amid Coronavirus Pandemic. *Insightcrime.org*, 28. 4. 2020, <<https://insightcrime.org/news/analysis/mexico-cartels-hand-out-food-coronavirus-pandemic/>>.
- Dunne, Tim (2009): Liberalism, International Terrorism, and Democratic Wars. *International Relations*, Vol. 23, No. 1, s. 107–114. <<https://doi.org/10.1177/0047117808104156>>.
- E
 Ehwarie, William – Umukoro, Nathaniel (2015): Civil society and terrorism in Nigeria: a study of the Boko Haram crisis. *International Journal On World Peace*, Vol. 32, No. 3, s. 25–48.
- El-Ghobashy, Tamer – Warrick, Joby (2018): The Islamic State's toxic farewell: Environmental sabotage and chronic disease. *The Washington Post*, 4. 2. 2018, <https://www.washingtonpost.com/world/the-islamic-states-toxic-farewell-environmental-sabotage-and-chronic-disease/2018/02/04/927ff2b6-05c8-11e8-ae28-e370b74ea9a7_story.html>.
- F
 Faber, Pamela (2017): Sources of Resilience in the Lord's Resistance Army. *CNA*, 4. 10. 2017, <https://www.cna.org/cna_files/pdf/dop-2017-u-015265-final.pdf>.
- Fredericks, Lauren (2022): Dethroning Lebanon's "King of Captagon". Washington Institute For Near East Policy, 9. 5. 2022, <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/dethroning-lebanons-king-captagon>>.
- G
 Goodhand, Jonathan (2006): *Aiding Peace? The Role of NGO's in Armed Conflict*. Boulder: Lynne Rienner Publisher, <<https://doi.org/10.3362/9781780441467>>.
- Grayson, George W. (2014): *The evolution of los Zetas in Mexico and Central Smerica: sadism as an instrument of cartel warfar*. Strategic Studies Institute: U.S. Army War College Press, <<https://doi.org/10.21236/ADA599872>>.
- Grossman, Michele (2021): Resilience to Violent Extremism and Terrorism: A Multisystemic Resilience. In: Ungar, Michael (ed.): *Multisystemic Resilience: Adaptation and Transformation in Contexts of Change*. Oxford: Oxford University Press, s. 293–317, <<https://doi.org/10.1093/oso/9780190095888.003.0017>>.
- H
 Hansen, Stig J. (2003): Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia. *The Journal of Conflict Studies*, Vol. 23, No. 2, s. 57–78.
- Harb, Mona – Leenders, Reinoud (2005): Know thy enemy: Hizbullah, 'terrorism' and the politics of perception. *Third World Quarterly*, Vol. 26, No. 1, s. 173–197, <<https://doi.org/10.1080/0143659042000322973>>.
- HRW (2017): Iraq: Sunni Women Tell of ISIS Detention, Torture. Human Rights Watch, 20. 2. 2017, <<https://www.hrw.org/news/2017/02/20/iraq-sunni-women-tell-isis-detention-torture>>.
- I
 Idler, Annette I. – Forest, James J.F. (2015): Behavioral Patterns among (Violent) Non-state Actors: A study of Complementary Governance. *Stability: International Journal of Security and Development*, Vol. 4, No. 1, s. 1–19, <<https://doi.org/10.5334/sta.er>>.
- InSight Crime (2022). Zetas. InSight Crime, 6. 8. 2022, <<https://insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/zetas-profile/>>.
- J
 Josselin, Daphné – Wallace, Wallace (2001): *Non-State Actors in World Politics*. London: Palgrave MacMillan, <<https://doi.org/10.1057/9781403900906>>.

- K Karmon, Ely (2012): The Iran/Hezbollah Strategic and Terrorist Threat to Africa. International Institute for Counter-Terrorism, March 2012, <<https://www.ict.org.il/UserFiles/ICTWPS%20-%20Ely%20Karmon%20-%202.pdf>>.
- Khatib, Lina (2022): Lebanon's role in Syria's Captagon trade. Global Initiative against transnational organized crime, 25. 3. 2022, <<https://globalinitiative.net/analysis/syria-lebanon-captagon-ocindex/>>.
- Kissinger, Henry (2004): America's Assignment: What will we face in the next four years? *henrykissinger.com*, 8. 11. 2004, <<https://www.henrykissinger.com/articles/americas-assignment-what-will-we-face-in-the-next-four-years/>>.
- L Levitt, Matthew (2013): *Hezbollah: The Global Footprint of Lebanon's Party of God*. London: C. Hurst & Co.
- Levitt, Matthew (2014): Hezbollah's Syrian Quagmire. Washington Institute For Near East Policy, 11. 9. 2014, <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/hezbollahs-syrian-quagmire>>.
- Levitt, Matthew (2015): Hizb Allah Resurrected: The Party of God's Return to Tradecraft. Washington Institute For Near East Policy, 29. 4. 2013, <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/hizb-allah-resurrected-party-gods-return-tradecraft>>.
- Levitt, Matthew (2021): Hezbollah's Regional Activities In Support Of Iran's Proxy Networks. Washington Institute For Near East Policy, July 2021, <<https://www.washingtoninstitute.org/media/4707>>.
- Lynch, Loretta E. – Mason, Karol V. – Rodriguez, Nancy (2015): Radicalization and Violent Extremism: Lessons Learned From Canada, the U.K. and the U.S. *National Institute of Justice*, July 2015, <<https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/249947.pdf>>.
- M Mair, Stefan (2003): The New World of Privatized Violence. *International Politik und Gesellschaft*, 2, s. 11–28.
- Maizland, Lindsay (2021): The Taliban in Afghanistan. Council on Foreign Relations, 15. 3. 2021, <<https://www.cfr.org/background/taliban-afghanistan>>.
- Mcneice, Dervla (2020): Between Islam and the Sea: A Case Study of Hezbollah through the Lens of Liminality. *International Political Anthropology Journal*, Vol. 14, No. 1, <<http://doi.org/10.5281/zenodo.3763331>>.
- Mendelsohn, Barak (2005): Sovereignty under attack: the international society meets the Al Qaeda network. *Review of International Studies*, Vol. 31, No. 1, s. 45–68, <<https://doi.org/10.1017/S0260210505006297>>.
- Mishali-Ram, Meirav (2009): Powerful Actors Make a Difference: Theorizing Power Attributes of Non-State Actors. *International Journal of Peace Studies*, Vol. 14, No. 2, s. 55–82.
- N Nye, Joseph (2004): *Power in the Global Information Age*. New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9780203507292>>.
- O Onuoha, Freedom (2014): Boko Haram and the evolving salafi jihadist threat in Nigeria. In: Pérouse de Montclos, Marc-Antoine (eds.): *Boko Haram: Islamism, politics, security and the state in Nigeria*. Leiden: African Studies Centre, s. 158–191, <<https://doi.org/10.4000/books.ifra.1813>>.
- P Pankratz, T. – Matiassek, H. (2012): Understanding Transnational Organised Crime. A constructivist approach towards a growing phenomenon. *Journal for Police Science and Practice*, Vol. 2, s. 41–50, <http://dx.doi.org/10.7396/IE_2012_D>.
- Pollak, Nadav (2016): The Transformation of Hezbollah by its involvement in Syria. The Washington Institute for Near East Policy, 4. 8. 2016, <<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/transformation-hezbollah-its-involvement-syria>>.
- R Rapoport, David C. (2004): The Four Waves of Modern Terrorism. In: Cronin, A. K. – Ludes, J. M. (eds.): *Attacking Terrorism: Elements of Grand Strategy*. Washington, D.C.: Georgetown University Press, s. 46–73.

- Rashid, Ahmed a kol. (2022): The Taliban. Council on Foreign Relations, 10. 10. 2022, <<https://www.cfr.org/taliban/#1/>>.
- Realuyo, Celina B. (2014): The Terror-Crime Nexus: Hezbollah's Global Facilitators. *PRISM*, Vol. 5, No. 1, s. 117–131.
- Robinson, Kali (2022): What Is Hezbollah? Council On Foreign Relations, 25. 5. 2022, <<https://www.cfr.org/backgrounder/what-hezbollah>>.
- S
- Salameh, Riwa (2014): Gender politics in Lebanon and the limits of legal reformism. Civil Society Knowledge Center. *Lebanon Support*, 1.9.2014 <<https://doi.org/10.28943/CSR.001.007>>.
- Schneckener, Ulrich – Hofmann, Claudia (2011): Engaging non-state armed actors in state- and peace-building: options and strategies. *International Review of the Red Cross*, Vol. 93, No. 883, s. 1–19, <<https://doi.org/10.1017/S1816383112000148>>.
- Schneckener, Ulrich (2007): Armed Non-State Actors and the Monopoly of Force. In: Bailes Alyson –Schneckener, Ulrich – Wulf, Herbert: *Revisiting the State Monopoly on the Legitimate Use of Force*. Geneva: Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, s. 10–18.
- Strange, Susan (1996): *The retreat of the state*. New York: Cambridge University Press.
- T
- Tar, Usman A. – Wapmuk Sharkdam (2017): The Revolutionary United Front, Liberian Warlords and Civil War in Sierra Leone. In: Varin, Caroline – Abubakar Dauda (eds.): *Violent Non-State Actors in Africa: Terrorists, Rebels and Warlords*. London: Palgrave Macmillan, s. 251–276.
- Teixeira, Fabio (2020): Nespresso finds child labor at three Guatemalan coffee farms. *Reuters.com*, 26. 3. 2020, <<https://www.reuters.com/article/us-guatemala-trafficking-coffee-trfn-idUSKBN21D3IQ>>.
- U
- UN OHCHR (2016): A Call for Accountability and Protection: Yezidi Survivors of Atrocities Committed by ISIL. UN OHCHR, srpen 2016, <www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/UNAMIRreport12Aug2016_en.pdf>.
- USIP (2016): The Jihadi Threat: ISIS, Al Qaeda and Beyond. United States Institute of Peace, 12. 12. 2016, <<https://www.usip.org/publications/2016/12/jihadi-threat-isis-al-qaeda-and-beyond>>.
- V
- Valley, Paul. (2013): Charles Taylor: Africa's monster. *Independent*, 7. 7. 2013, <<https://www.independent.co.uk/news/people/profiles/charles-taylor-africa-s-monster-354956.html>>.
- Vinci, Anthony (2009): *Armed Groups and the Balance of Power: The international relations of terrorists, warlords and insurgents*. London: Routledge.
- W
- Walt, S. (2004): The Imbalance of Power: On the prospects for effective American-European relations. *Harvard Magazine*, March–April 2004, <<https://harvardmagazine.com/2004/03/the-imbalance-of-power.html>>.
- Walt, S. (2020): Beyond Bin Laden. *International Security*, Vol. 26, No. 3, s. 56–78, <<https://doi.org/10.1162/016228801753399718>>.
- Warrick, Joby (2021): ISIS used chemical weapons on Iraqi prisoners, U.N. investigators find. *The Washington Post*, 13. 5. 2021, <https://www.washingtonpost.com/national-security/isis-chemical-weapons-experiments-mosul/2021/05/13/bbfebf0-b42e-11eb-a980-a60af976ed44_story.html>.
- WCS (2016): Mosul Battle Shows Link Between War and Environmental Degradation, Says UN Agency, <<https://www.newsecuritybeat.org/2016/11/mosul-battle-shows-link-war-environmental-degradation-agency/>>.
- Williams, Paul (2008): Violent Non-State Actors and National and International Security. Eidgenössische Technische Hochschule Zürich, <<https://www.files.ethz.ch/isn/93880/vnsas.pdf>>.

Wyk, Jo-Ansic van (2017): Joseph Kony and the Lord's Resistance Army. In: Varin, Caroline – Abubakar Dauda (eds.): *Violent Non-State Actors in Africa: Terrorists, Rebels and Warlords*. London: Palgrave Macmillan, s. 251–276.

Z

Zohar, Eran (2016): A New Typology of Contemporary Armed Non-State-Actors: Interpreting The Diversity. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 39, No. 5, s. 423–450, <<https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1099996>>.

NOTE

I would like to thank Associate Professor Šárka Cabadová Waisová and Dr. Jan Daniel for their valuable advice during the creation of this text.

This text was created as part of the Support for the creative activity of students at the Department of Political Science and International Relations, no. of the SGS-2021-015 project.

AUTHOR BIOGRAPHY

Miroslav Plundrich is a PhD candidate in International Relations, focusing on conflict management, and a teaching fellow at the Department of Politics and International Relations of University of West Bohemia in Pilsen. In his PhD thesis, he focuses on how to recognize negative non-state actors in the international system. Besides, he is also interested in hybrid warfare and the foreign policies of the US and the UK.